

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen monet maakunnalliset kumppanuudet

Leena Viinamäki, YTT, yliopettaja, Lapin ammattikorkeakoulu

Pekka Iivari, FT, yliopettaja, Lapin ammattikorkeakoulu

Eeva Helameri, FM, asiantuntija, Lapin ammattikorkeakoulu

Eija Raasakka, restonomi, erityisasiantuntija, Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: Hyvinvointi, osallisuus, lappilaiskunnat, turvallisuus

Johdanto

Tässä artikkelissa kuvaamme ja summaamme ESR-rahoitteisessa *Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä* -hankkeessa saatuja keskeisiä tuloksia yhteistyökumppaneiden kommenttien kera. Artikkelin on jatko-osa Lumen 2/2021 numerossa julkaistulle ”*Arjen turvallisuus Lapissa – tilannekuva*” -esittelylle Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeesta (Ks. tark. Viinamäki ym. 2021).

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeen (1.12.2020-30.9.2021) on toteuttanut Lapin ammattikorkeakoulu. Hankeprosessiin osallistui Lapin turvallisuusverkostosta koostuva asiantuntijaryhmä, jossa olivat mukana *Veli-Matti Ah-tiainen* (va. toiminnanjohtaja, SPR Lapin piiri); *Ritva Kauhanen* (kehittämispäällikkö, Lapin liitto); *Seppo Lehto* (pelastusylitarkastaja, Lapin AVI); *Reko Silvenius* (rikoskomisario, Lapin poliisilaitos) ja *Sanna Ylitalo* (ylitarkastaja, Lapin AVI). Hankkeessa tuotettiin Lapin arjen turvallisuuden tiekartta, joka sisältää toimenpide-ehdotuksia vuosille 2021–2027 lappilaisen arjen turvallisuuden parantamiseksi (Helameri ym. 2021a; Helameri ym. 2021b).

Lapin turvallisuuden tiekartta tehtiin yhdessä, kertoo pelastusylitarkastaja Seppo Lehto Lapin aluehallintovirastosta. Se on suuren ihmisjoukon mielipiteistä tehty yhteenveto tai synteesi. Minun näkökulmastani tiekartta ja tiekartan tekoprosessi on

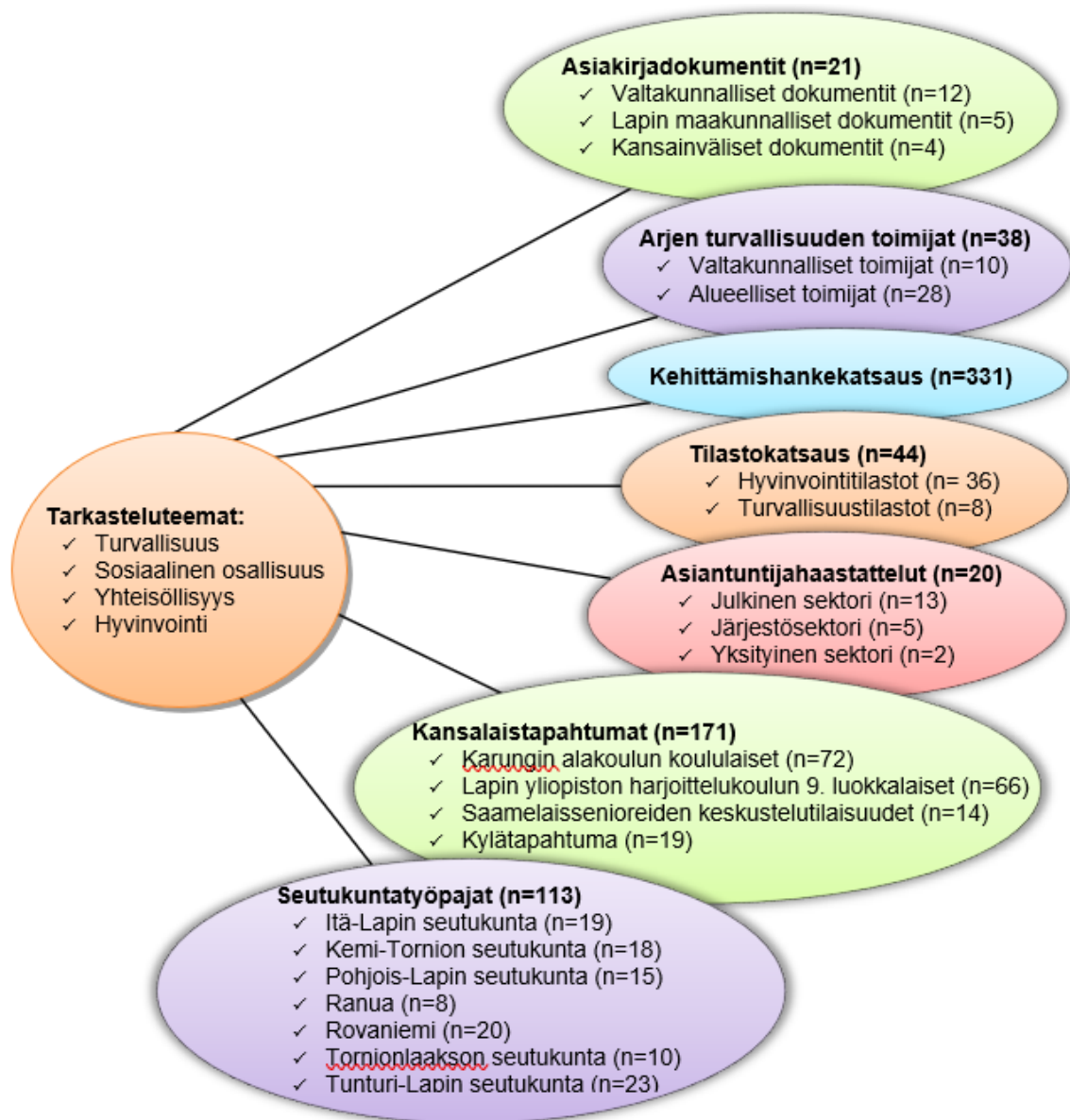
vahvistanut yhdessä tekemistä ja lappilaista verkostotoimintaa. Tiekartta osoittaa sen, että korkeakoulujen kehittämis- ja tutkimustoiminnalla on suuri alueellinen merkitys. Lapin erityisyys ja voimavara on se, että Lapin ammattikorkeakoulu on merkittävä verkostoveturi.

Lapin pitkäaikainen, tiivis ja aktiivinen verkostoyhteistyö on vienyt arjen turvallisuuden kehittämistä maakunnassa eteenpäin poikkeuksellisen tehokkaasti. Valtakunnallisesti Lappia pidetään edelläkävijäalueena, joka pilotoi tavoitteita, joita on kirjattu moniin kansallisiin strategiioihin ja ohjelmiin. Lappilainen arjen turvallisuuden verkosto on myös kansainvälisesti tunnustettu ja palkittu innovaatio (Palmgren & Niemisalo 2018).

Yhteistyö ja verkostot ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä poliisin näkökulmasta muun muassa siinä, miten hyvinvointiturvallisuuden kannalta keskeiset strategiset tavoitteet on otettu vastaan kunnissa ja miten sovitut toimintamallit otetaan huomioon tulevilla hyvinvointialueella, toteaa rikoskomisario Reko Silvenius Lapin poliisilaitokselta. Meille on tärkeää olla mukana luomassa yhdessä hyvinvointiturvallisuuksittuuria, joka mahdollistaa tulevaisuudessa entistä laaja-alaisemman ja tiiviimmän yhteistyön kompleksisten ongelmien kanssa painimiseen. Tutkitusti niitä ei kukaan voi yksin selittää, vaan tarvitaan nimenomaan yhteistyötä. Yhteistyötä tekemällä ja verkostotoiminnalla pystytään moninkertaistamaan toimijoiden määrä ja sitä kautta lisäämään toimintaresursseja.

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hanke pähkinänkuoressa

Hankkeen tulokset perustuvat aineistotriangulatiiviseen tutkimusavusteiseen ja osallistavaan kehittämisasetelmaan kokonaisvaltaisen ja sensitiivisen yleiskuvan saamiseksi lappilaisarjesta niin maaseudulla kuin kaupungeissakin turvallisuuden, sosiaalisen osallisuuden, yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin näkökulmista. Hankkeen aineistojen keruussa ja organisoinnissa on hyödynnetty toteuttajatiimin sekä asiantuntija- ja ohjausryhmän yhteistyöverkostoja. Aineistoja on kerätty yhteensä seitsemästä erilaisesta lähteestä, jotta aineistojen perusteella laaditut toimenpidekokonaisuudet perustuisivat lappilaisten ilmaisemiin aitoihin tarpeisiin ja näkemyksiin. (Helameri ym. 2021b, 19–20, 223; Kuvio 1.)

Kuvio 1. Arjen turvallisuuden tiekartta - aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä hankkeen aineisto ja analyysiteemat.

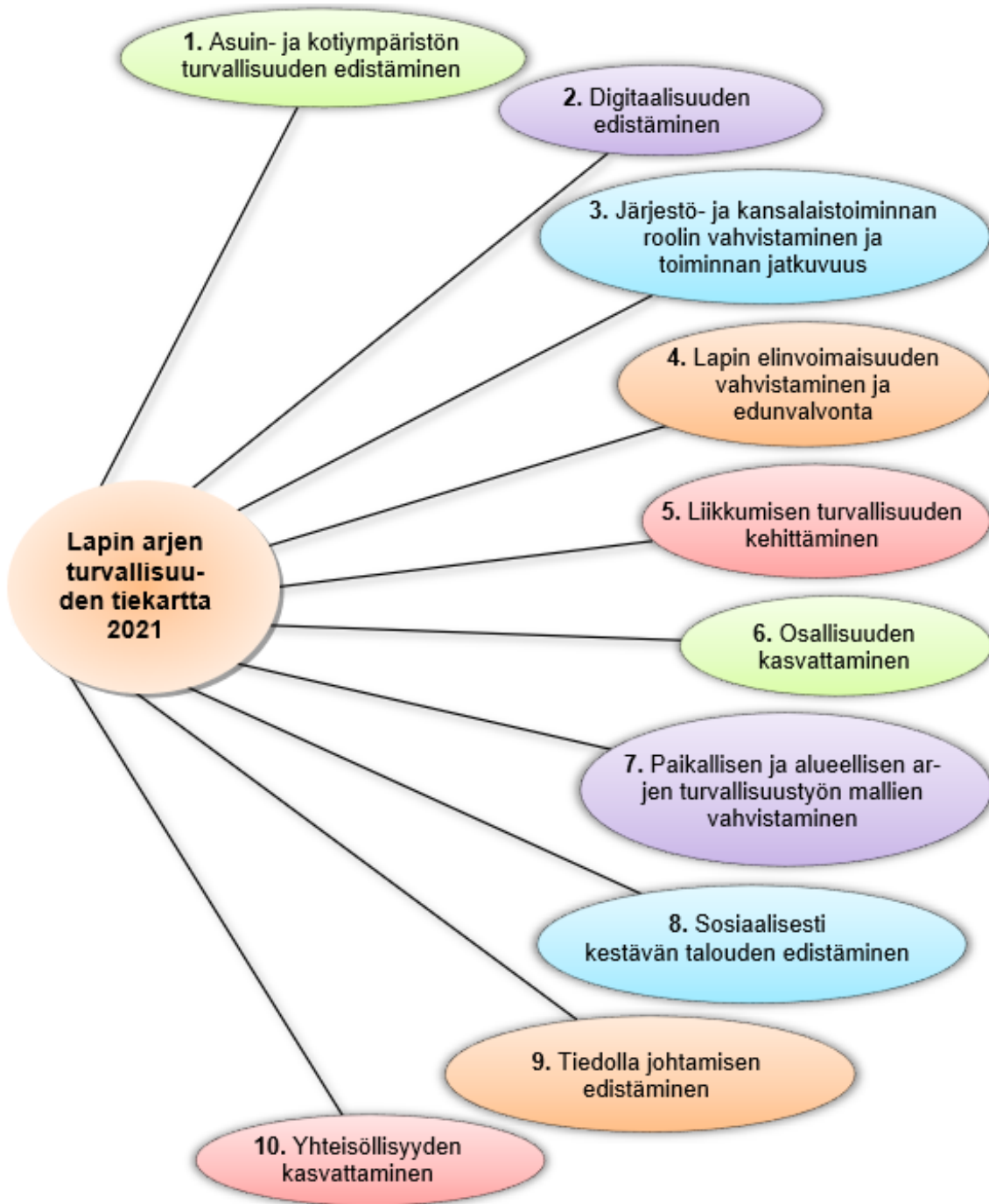
Aineistot muodostuvat kansallisista, alueellisista ja paikallisista strategioista, tilastoista sekä erilaisista keskustelu- ja työpaja-aineistoista, joita on kerätty hyvinvointipalveluja tuottavilta eri tahoilta sekä niitä käyttäviltä eri ikäisiltä ja Lapin eri alueilla asuvilta kuntalaisilta.

*Yhdessä tekeminen, mitä Lapissa on tehty jo pitkään muutenkin, toteutui hyvin myös tiekarttaa laadittaessa, toteaa **Veli-Matti Ahtiainen, Suomen Punaisen Ristin Lapin piirin va. toiminnanjohtaja**. Järjestöjen ääni on tullut kuulluksi ja eri tahoja on osallistettu tiekarttaa tehtäessä. Tiekartta selkiinnytti ja vahvisti kokonaiskuvaa, ja antoi meille välineitä millä verkostomaista toimintatapaa ja lappilaisen arjen turvallisuutta voi myös kuvata muille.*

Hankkeessa kerätty aineistokokonaisuus mahdollistaa hankkeen ulkopuolisen objektiivisen faktatiedon sekä lappilaisten subjektiivisen kokemus- ja näkemystiedon analysoimisen ja saatujen tulosten toisiinsa vertaamisen (Helameri ym. 2021b, 19–22).

Keskeisiä tuloksia

Arjen turvallisuuden tiekartta sisältää kymmenen toimenpidekokonaisuutta toimenpide-ehdotuksineen vuosille 2021–2027 siten, että niissä on huomioitu Lappi-sopimus, Lapin veto- ja pitovoimatiekartta sekä hyvinvointialueen valmistelu. (Helameri ym. 2021a, 11–12; Lapin veto- ja pitovoima tiekartta 2021; Lapin hyvinvointialueen valmistelu 2021; Lapin hyvinvointialueen väliaikainen ... 2021; Lappi-sopimus 2022; Kuvio 2.)

Kuvio 2. Lapin arjen turvallisuuden tiekartan toimenpidekokonaisuudet.

Lapin arjen turvallisuuden tiekartan toteutuminen jakaantuu kuntalais-, kunta- ja seutukunta sekä maakuntatason toimintoihin. Tavoitteena on, että Lapissa asuvan väestön osallisuus ja yhdenvertaisuus lisääntyvät jokaisen lappilaisen vastatessa osaltaan hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä hyödyntämällä tarvittaessa julkisen, yksityisen ja järjestösektorin tuottamia ennaltaehkäiseviä sekä hyvinvointia ylläpitäviä matalan asiointikynnyksen hyvinvointi- ja turvallisuuspalveluja (Helameri ym. 2021a).

Tuloksista hyötyä ja jatkuvuutta

Hankkeen tuloksia on jo hyödynnetty muun muassa Lapin strategista kehittämistä suuntaavan Lappi-sopimuksen sisällöissä ja sen toimeenpanosuunnitelmassa, sekä Lapin hyvinvointialueen valmistelussa (Lapin hyvinvointialueen valmistelu 2021; Lapin hyvinvointialueen väliaikainen ... 2021; Lappi-sopimus 2022). Sen tuloksia on esitelty hankkeen loppuvaiheessa myös sisäministeriön kansliapäällikön *Kirsi Pimiän* ja hänen delegaationsa vierailun aikana Rovaniemellä 8.10.2021 Lapin turvallisuusverkoston johtajakokouksen tapaamisen yhteydessä.

Tiekartalla on ollut valtava merkitys, toteaa pelastusylitarkastaja Seppo Lehto. Tiekartan avulla saatiin jäsenettyä Lapin kuntien, viranomaisten ja järjestöjen tarpeet ja ajatukset sekä alueellisella että paikallisella tasolla. Tiekartan tekoprosessi koettiin toimijoiden osalta hyväksi, ja se tehtiin juuri oikeaan aikaan. Siihen koottua ja sen vahvistamaa yhteistä tahtotilaa yhdistää hyvinvointi ja turvallisuus on voitu hyödyntää muun muassa Lapin hyvinvointialueen valmistelussa, Lappi-sopimuksessa sekä Lapin hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman toimeenpanosuunnitelman toteuttamisessa. Tiekartalla ja sen tekoprosessilla on ollut suuri merkitys alueellisessa suunnittelussa ja strategisessa valmistelussa.

Hankkeen tuloksia on lisäksi esitelty erilaisilla kansallisilla ja alueellisilla foorumeilla asiantuntijaryhmän toimesta. Esimerkiksi *Seppo Lehto* on kertonut Lapin tiekarttatyöstä Paikallisen turvallisuustyön uudistamistarpeet/ministeriöiden välinen painopistetyöryhmä TR3:ssa ja *Veli-Matti Ahtiaisen* kanssa valtakunnallisessa Harvaturva-verkostossa. *Sanna Ylitalo* on puolestaan välittänyt hankkeesta saatuja kokemuksia muun muassa Kansanterveyden neuvottelukuntaan, aluehallintovirastoihin sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijaryhmissä *Ritva Kauhasen* ylläpitäessä arjen turvallisuuteen liittyvää keskustelua Lapin liitossa.

Korostan sitä, että tämä on ollut win-win-tilanne hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseksi Lapissa, kun on lähdetty yhdessä tekemään, kuvailee ylitarkastaja Sanna Ylitalo Lapin aluehallintovirastosta. Kuntiin on tullut kahta kautta neuvontaa ja tukea. Kunnat ovatkin todella hyvin tehneet hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmiaan, jotka valmistuvat kevään aikana. Lapissa ollaan hyvällä matkalla hyvinvointialueelle, koska kunnilla on jo hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmat, jolloin alueellisen suunnitelman koonti on helppoa. Hyvinvointiohjelman ja turvallisuussuunnitelman yhteisen toimeenpanosuunnitelman toteutus on mennyt huimia askelia eteenpäin, ja seuranta tehdään syksyn aikana.

Arjen turvallisuuden tiekartta – aktivoiva osallisuus syrjäytymisen ehkäisyssä -hankkeesta laadituista, Lapin ammattikorkeakoulun julkaisusarjoissa ilmestyneistä julkaisuista 1–3 on suunnattu erityisesti ammattiyleisölle sekä Lapin Kansassa ilmestyneet julkaisut 4–6 erityisesti suuralle yleisölle (Ks. tark. Julkaisutiedonkeruun ohjeistus tutkijoille 2021):

- 1) ***Viinämäki, Leena & Helameri, Eeva & Iivari, Pekka & Raasakka, Eija 2021. Arjen turvallisuus Lapissa – tilannekuva. Teema-artikkeli. Lumen. Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 2/2021, <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2021/04/14/arjen-turvallisuus-lapissa-tilannekuva/>***
- 2) ***Helameri, Eeva & Iivari, Pekka & Raasakka, Eija & Viinämäki, Leena 2021. Lapin arjen turvallisuuden tiekartta. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja D. Muut julkaisut 5/2021, <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=7783a9a0-90e8-490b-aa94-cbbb28b8415a>***
- 3) ***Helameri, Eeva & Iivari, Pekka & Raasakka, Eija & Viinämäki, Leena 2021. Lapin arjen turvallisuuden tiekartan tausta-aineistot ja analyysit. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 23/2021, <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=ec60a172-29ca-4758-bdb4-58b5e39588b2>***
- 4) ***Iivari, Pekka & Viinämäki, Leena & Helameri, Eeva & Raasakka, Eija 2022. Toimivat hyvinvointipalvelut arjen turvallisuuden perusta. Lapin Kansa 2.3.2022, 27, Näkökulma, <https://lapinkansa.ap.richiefi.net/6be76bd6-74bd-4b21-9f54-1e5a13ead633/> 27***
- 5) ***Iivari, Pekka & Viinämäki, Leena & Helameri, Eeva & Raasakka, Eija 2022. Arjen turvallisuudessa eroja eri kunnissa. Lapin Kansa 18.3.2022, 35, Näkökulma, <https://lapinkansa.ap.richiefi.net/9f61f8e8-d65b-45b5-8922-080d2f8f0b9c/34>***
- 6) ***Iivari, Pekka & Viinämäki, Leena & Helameri, Eeva & Raasakka, Eija 2022. Edelläkävijänä arjen turvallisuustyössä. Lapin Kansa 25.3.2022, 35, Näkökulma, <https://lapinkansa.ap.richiefi.net/0a4f9517-3466-484f-8965-619f0e6e9bda/30>***

Lapin arjen turvallisuuden tiekartan toteutumista seurataan kaksi kertaa vuodessa Lapin turvallisuusverkoston johtajakokouksissa seurantaa varten laaditun seurantalomakkeen avulla. Tiekartassa esiteltyjen toimenpidekokonaisuuksien toteutumista seurataan syksyyn 2027 saakka (Helameri ym. 2021a, 37–39).

Lähteet

- Helameri, E., Iivari, P., Raasakka, E. & Viinamäki, L. 2021a. Lapin arjen turvallisuuden tiekartta. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja D. Muut julkaisut 5/2021. Viitattu 30.3.2022 <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=7783a9a0-90e8-490b-aa94-cbbb28b8415a>
- Helameri, E., Iivari, P., Raasakka, E. & Viinamäki, L. 2021b. Lapin arjen turvallisuuden tiekartan tausta-aineistot ja analyysit. Lapin ammattikorkeakoulu, Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 23/2021. Viitattu 30.3.2022 <https://www.lapinamk.fi/loader.aspx?id=ec60a172-29ca-4758-bdb4-58b5e39588b2>
- Julkaisutiedonkeruun ohjeistus tutkijoille 2021. 03.01.2022 OKM. Viitattu 30.3.2022 <https://wiki.eduuni.fi/display/cscsuorat/Julkaisutiedonkeruun+tutkijaohjeistukset>
- Lapin hyvinvointialueen valmistelu 2021. Viitattu 9.4.2022 <https://www.lapinliitto.fi/paatoksenteko/valiakainen-valmistelutoimielin/#:~:text=Lapin%20hyvinvointialueen%20valmistelusta>
- Lapin hyvinvointialueen väliaikainen valmistelutoimielin ja poliittinen seurantaryhmä on asetettu 2021. 2020 Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, ekollega.fi. Viitattu 9.4.2022 <https://ekollega.fi/-/lapin-hyvinvointialueen-vate-nimetty>
- Lapin veto- ja pitovoima tiekartta 2021. Lapin liitto & owaigroup. Viitattu 9.4.2022 <https://lapinluotsi.fi/wp-content/uploads/2021/07/tiekartta-final.pdf>
- Lappi-sopimus 2022. Lapin maakuntaohjelma 2022–2025. Lapin liitto. Julkaisu A59/2022. Viitattu 9.4.2022 <https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2022/02/Lappi-sopimus-2022-1.pdf>
- Palmgren, M. & Niemisalo, N. 2018. Liikettä kyliin ja kaupunkeihin – yhteiseen tekemiseen – meillä ja muualla ...arjen turvaa verkostossa! Teoksessa Niemisalo, N. (toim.) Arjen turvaa Lapissa. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja, Sarja B. Tutkimusraportit ja kokoomateokset 15/2018. Viitattu 7.4.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-250-1>, 97–100.
- Viinamäki L., Helameri E., Iivari P. & Raasakka E. 2021. Arjen turvallisuus Lapissa – tilannekuva. Teema-artikkeli. Lumen. Lapin ammattikorkeakoulun verkkolehti 2/2021. Viitattu 30.3.2022 <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/lumenlehti/2021/04/14/arjen-turvallisuus-lapissa-tilannekuva/>